

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “การออกแบบฉลากบรรจุภัณฑ์ยา เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ที่มีสายตาเลือนราง” การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงสำรวจและทดลอง ใช้แบบสัมภาษณ์ซึ่งผู้สัมภาษณ์เป็นคุณถาม และกรอกคำตอบลงในแบบสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาพฤติกรรมและปัญหาที่เกิดขึ้นจากการใช้ยา เช่น ความสับสนในรูปแบบของตัวยา ข้อความบนบรรจุภัณฑ์ยา ความเคยชิน และปัญหาอื่นๆ ที่ส่งผลให้เกิดการใช้ยาผิดวัตถุประสงค์ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการออกแบบ และนำข้อมูลที่ได้มาเป็นแนวทางในการออกแบบฉลากบรรจุภัณฑ์ยา สามารถสื่อความหมายที่ชัดเจนแก่ผู้ที่มีสายตาเลือนรางให้สามารถเข้าใจง่าย ลดความสับสนในการใช้ยา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษานี้ คือนักเรียนที่มีสายตาเลือนราง โรงเรียนสอนคนบอดภาคเหนือในพระบรมราชินูปถัมภ์ จังหวัดเชียงใหม่ ปีการศึกษา พ.ศ. 2550-2551 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ทั้งเพศชายและหญิง จำนวน 20 คน ในการตอบการสัมภาษณ์ และทดลอง ทดสอบชิ้นงานในสถานที่ที่จัดเตรียมไว้ ลักษณะของประชากรที่เลือก จะเลือกจากนักเรียนที่มีสายตาเลือนราง เพราะจะศึกษาจากพฤติกรรมการมองเห็นตัวอักษร สี และสัญลักษณ์ที่อยู่บนฉลากยา และการดำเนินการวิจัย เริ่มต้นผู้วิจัยลงพื้นที่ศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นจากการใช้ยา โดยเก็บข้อมูลพื้นฐานทางด้านประชากร ของผู้บกพร่องทางสายตา และเก็บข้อมูลพฤติกรรมการสื่อสารของผู้บกพร่องทางสายตาในการใช้ยา รวมไปถึงเก็บข้อมูลจากการสังเกต พฤติกรรมการสื่อสารในการทดลอง จากสถานการณ์ในการเลือกใช้ยา โดยแบ่งข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรกเป็นข้อมูลก่อนการออกแบบฉลากบรรจุภัณฑ์ กล่าวคือเป็นข้อมูลที่ใช้เป็นแนวทางในการออกแบบฉลากบรรจุภัณฑ์ยา และข้อมูลส่วนที่สอง คือข้อมูลที่ได้จากการทดสอบแบบฉลากบรรจุภัณฑ์ที่ผู้ศึกษาได้ออกแบบแล้ว จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์ โดยใช้จำนวนและร้อยละ อธิบายข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา ค่าร้อยละ (Percentage) ถึงพฤติกรรมการสื่อสาร ได้ผลการวิจัยดังนี้

5.1 สรุป

ลักษณะของผู้ที่มีสายตาเลือนราง

นักเรียนที่มีสายตาเลือนรางทั้งสิ้น 20 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย และมีอายุ 15 ปี มีการศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มากที่สุด และมีลักษณะการบกพร่องทางสายตามาโดยกำเนิดมากที่สุด

พฤติกรรมการสื่อสารของผู้ที่มีสายตาเลือนรางในการใช้ยา

พฤติกรรมการสื่อสารในการซื้อยา ผู้ที่มีสายตาเลือนรางเป็นผู้ที่ไปซื้อยามาใช้หรือบริโภคนเอง ร้านขายยาเป็นสถานที่ที่ ผู้ที่มีสายตาเลือนรางนิยมไปซื้อยา คุณภาพหรือสรรพคุณของยา เป็นปัจจัยที่ผู้ที่มีสายตาเลือนรางใช้ในการตัดสินใจซื้อหรือบริโภคนยา ผู้ที่มีสายตาเลือนรางไม่เคยประสบปัญหาในการสื่อสารในการซื้อยา และไม่เคยประสบปัญหาในการสื่อสารหยิบหรือใช้ยาผิดวิธีในการแก้ปัญหาการสื่อสารของผู้ที่มีสายตาเลือนราง ที่มีต่อการใช้ หรือบริโภคนยาโดยการสอบถามจากผู้อื่น (ครู, ผู้ปกครอง, เพื่อน) และพฤติกรรมการรับรู้ต่อการใช้ หรือบริโภคนยาของผู้ที่มีสายตาเลือนราง มีการให้คนอื่นบอก และ สังเกตเอง จากการสัมผัส คู่มือ ดม กลิ่น อ่านฉลาก เวลาใช้ หรือจะบริโภคนยา ผู้ที่มีสายตาเลือนรางมีความต้องการให้บรรจุภัณฑ์ยาต่างๆ ปรับปรุงด้านการให้ข้อมูลที่เอื้อต่อผู้ที่มีสายตาเลือนราง วิธีการที่ผู้ที่มีสายตาเลือนรางต้องการให้บรรจุภัณฑ์ยาต่างๆ ปรับปรุงด้านการให้ข้อมูลที่เอื้อต่อผู้ที่มีสายตาเลือนราง คือต้องการให้ทำตัวอักษรให้มีขนาดใหญ่ขึ้น และผู้ที่มีสายตาเลือนรางส่วนใหญ่มีความต้องการทดลองผลิตภัณฑ์ยาที่ผลิตมาเพื่อผู้บกพร่องทางสายตาโดยเฉพาะ

พฤติกรรมการสื่อสารในการทดลอง จากสถานการณ์ในการเลือกใช้ยาที่มีอยู่ในปัจจุบัน

ความสามารถในการอ่านข้อความบนฉลากบรรจุภัณฑ์ยาที่มีอยู่ในปัจจุบันของผู้บกพร่องทางสายตาส่วนใหญ่สามารถอ่านได้ โดยอ่านได้เฉพาะชื่อสินค้าเท่านั้น ไม่สามารถอ่านสรรพคุณ และวิธีใช้ของยาได้ และผู้ที่มีสายตาเลือนราง ไม่สามารถเข้าใจ วิธีการใช้ยา ระยะเวลาที่ระบุในการใช้ยา และจำนวนยาที่ใช้ เนื่องจากตัวอักษรมีขนาดเล็ก และผู้บกพร่องทางสายตาสามารถหยิบยาตามที่ผู้ศึกษาบอกได้โดยใช้การอ่านชื่อยา

การนำแบบอักษรและสีของฉลากบรรจุภัณฑ์ยาที่มีอยู่ในปัจจุบัน โดยผู้ศึกษาได้เลือกไว้ให้นักเรียนที่มีสายตาเลือนราง เลือกว่าแบบใด สามารถอ่านได้ชัดเจนและดีที่สุด ผู้บกพร่องทางสายตาเลือกเครื่องดื่มน้ำเกลือแร่ ตรา สปอร์ต พลัส มากที่สุด เพราะตัวอักษรมีขนาดใหญ่เมื่อเทียบกับฉลากยาแบบอื่นๆ รองลงมาคือ ทิฟฟี่ เพราะแบบอักษรอ่านง่าย ใช้ตัวอักษรสีดำบนพื้นขาวทำให้

อ่านชัดที่สุด และนักเรียนส่วนใหญ่เคยใช้มาก่อน ตัวอักษรที่สามารถอ่านได้ดีที่สุดคือตัวอักษรที่เป็นตัวหนา ตัวหนังสือสีดำบนพื้นขาว หรือตัวหนังสือสีขาวบนพื้นสีเข้ม จะทำให้เห็นได้ชัดเจน ควรมีการเว้นระยะห่างระหว่างตัวอักษรจะทำให้อ่านได้ง่าย และที่สำคัญแบบอักษรต้องเป็นภาษาไทย แบบตัวอักษรมีหัวจะอ่านได้ง่ายกว่าแบบอักษรไม่มีหัว และยิ่งชื่อยามีชื่อที่สั้นและแบบอักษรมีขนาดใหญ่จะยิ่งจำได้ดี

ส่วนเรื่องของสีที่สามารถเห็นได้ชัดเจน และสามารถจดจำได้ดีคือ ตัวอักษรสีดำบนพื้นสีขาว หรือ โทนสีเข้มตัดกับสีพื้นที่อ่อนของบรรจุภัณฑ์ และบรรจุภัณฑ์ควรมีลักษณะการใช้สีที่บรรจุภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ อย่าง เช่น ทิฟฟี่ ใช้สีเขียวเป็นเอกลักษณ์ เป็นต้น

พฤติกรรมการศึกษาในการทดลอง จากสถานการณ์ในการเลือกใช้น้ฉลากบรรจุภัณฑ์ที่ ออกแบบ

พฤติกรรมกรอ่านฉลากบรรจุภัณฑ์ที่ได้ออกแบบ พบว่าผู้ที่มีสายตาเลือนรางส่วนใหญ่สามารถอ่านฉลากยาที่ออกแบบได้เกือบหมดทุกคน

พฤติกรรมกรรับรู้ วิธีการใช้ ระยะเวลาที่ระบุในการใช้ยา และจำนวนยาที่ใช้บนฉลากบรรจุภัณฑ์ที่ได้ออกแบบ พบว่า นักเรียนที่มีสายตาเลือนราง ส่วนใหญ่มีความเข้าใจ เลือกแบบฉลากยาตัวอย่างที่ 4 ซึ่งสามารถอ่านได้ชัดเจน และดีที่สุด

นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสายตาส่วนใหญ่ เลือก แบบฉลากตัวอย่างที่ 5 สามารถให้ความรู้ถึงการใช้และการจดจำยาได้ดีที่สุด

เปรียบเทียบพฤติกรรมกรอ่านฉลากยาที่ออกแบบ กับฉลากยาของโรงพยาบาลและจากร้านขายยา นักเรียนส่วนใหญ่สามารถอ่านฉลากยาที่ออกแบบได้เกือบหมดทุกคน มีนักเรียนสองคนที่ไม่สามารถอ่านได้ เพราะอ่านเป็นแต่อักษรเบรลล์ และฉลากยาจากโรงพยาบาลนักเรียนส่วนใหญ่ไม่สามารถอ่านได้ เนื่องจากตัวอักษรมีขนาดเล็กมาก มีนักเรียนเพียงสองคนเท่านั้นที่สามารถอ่านฉลากยาจากโรงพยาบาลได้ คนแรกสายตาเกือบดีจึงสามารถอ่านได้ คนที่สองสามารถอ่านได้แต่ใช้เวลาค่อนข้างนาน และฉลากยาจากร้านขายยานักเรียนที่มีความบกพร่องทางสายตาส่วนใหญ่ไม่สามารถอ่านชื่อยา หรือสรรพคุณของยาได้ แต่สามารถอ่านได้ว่าควรรับประทานกี่เม็ด เวลาไหน สาเหตุที่ไม่สามารถอ่านชื่อยาได้เพราะ ลายมือของเภสัชกรที่เขียนบนฉลากยาอ่านยาก และนักเรียนบางส่วนเห็นว่าเส้นของตัวอักษรเล็กและบางทำให้เห็นตัวอักษรไม่ชัด

นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสายตา จำนวน 19 คน สามารถหยิบ และเลือกยาตามที่ผู้ศึกษาบอกได้ มีเพียงคนเดียวที่ไม่สามารถหยิบยาตามที่บอกได้ เพราะอ่านได้แต่อักษรเบรลล์

จากการประเมินทั้งหมดแสดงให้เห็นว่านักเรียนที่มีสายตาเลือนราง สามารถใช้ฉลากบรรจุภัณฑ์ยาที่ออกแบบ ในการช่วยลดปัญหาที่เกิดขึ้นจากพฤติกรรมกรรมการสื่อสารในการใช้ยาที่มีอยู่ในปัจจุบันได้

5.2 อภิปรายผล

จากการศึกษาทั้งหมดจะเห็นว่า เป็นการดำเนินงานที่ต้องอาศัยข้อมูลที่จำเป็นจากผู้ที่มีสายตาเลือนราง ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่เฉพาะเจาะจง เพื่อให้งานออกแบบมีประสิทธิภาพตรงกับกลุ่มเป้าหมาย จึงต้องอาศัยการศึกษาจากการสังเกต และลงพื้นที่เองของผู้ศึกษา เนื่องจาก ยังไม่มีตำราหรือข้อมูลที่เฉพาะเจาะจงสำหรับผู้ที่สายตาเลือนราง จะมีแต่เฉพาะเนื้อหาเกี่ยวกับคนตาบอดเป็นส่วนใหญ่ ส่วนการศึกษาเนื้อหาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องนั้น ผู้ศึกษาใช้ความพยายามในการค้นคว้า เพราะการศึกษาชิ้นนี้เป็นการศึกษาที่ค่อนข้างใหม่ยังไม่มีผู้ใดศึกษาและทดลองทำกับกลุ่มเป้าหมายนี้มาก่อน เช่น การค้นคว้าในเรื่องความเป็นเอกลักษณ์การรับรู้เข้าใจของแต่ละบุคคล เป็นเอกสารข้อมูลภาษาอังกฤษ ผู้ศึกษานำมาแปลเพื่อให้เข้าใจและตีความหมายให้ชัดเจนยิ่งขึ้น อาจมีความผิดพลาดเรื่องภาษา แต่สามารถได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์และเป็นแนวทางในการศึกษาทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมายได้เป็นอย่างดี การศึกษาเรื่องการออกแบบโดยมีมนุษย์เป็นศูนย์กลาง มีเนื้อหาข้อมูลที่ใหม่สำหรับผู้ศึกษา เป็นการศึกษาการออกแบบเพื่อ ศึกษา “มนุษย์” เพื่อผลลัพธ์ที่ได้จากการศึกษานำมาซึ่งข้อมูลที่สามารถนำไปใช้เพื่อออกแบบชิ้นงานที่มีความแม่นยำ สามารถตอบสนองความต้องการสูงสุดของผู้ใช้ได้ และแนวคิดด้านการออกแบบบรรจุภัณฑ์ยา ไม่มีตำราที่เกี่ยวกับการออกแบบฉลากบรรจุภัณฑ์ยาโดยเฉพาะแต่สามารถใช้แนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบบรรจุภัณฑ์ นำมาเป็นแนวทางในการวางแผนและจัดทำ การออกแบบให้สามารถเสนอข้อมูลได้ตรงตามความคาดหวังของผู้ศึกษาได้

จากผลการศึกษาข้อมูลด้านเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และจากการสัมภาษณ์และทดลอง สามารถนำข้อมูลมาประกอบกัน วิเคราะห์ เหตุผลต่างๆ เพื่อสร้างงานต้นแบบออกมา เพื่อแก้ปัญหาจากการใช้ยาผิดวิธี ผิดเวลา หรือผิดวัตถุประสงค์จากการที่อ่านฉลากบรรจุภัณฑ์ยาไม่ออก ความสับสนในรูปแบบยาที่ใช้ ไม่เข้าใจสรรพคุณ วิธีการใช้ ระยะเวลาที่ใช้ ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดอันตรายได้ ด้านการวิเคราะห์ก่อนการออกแบบจะเห็นว่าผู้บกพร่องทางสายตาเมื่ออุปสรรคในการสื่อสารกับการบริโภคและใช้ยา ตรงที่ไม่สามารถอ่านสรรพคุณของยาได้ และคุณภาพหรือสรรพคุณของยา จากผลการศึกษาเป็นปัจจัยที่ผู้บกพร่องทางสายตาใช้ในการตัดสินใจในการซื้อหรือการใช้ยามากที่สุด เมื่อไม่สามารถเห็นสรรพคุณของยา ส่งผลให้ผู้บกพร่องทางสายตามีการสร้างกลไกในการแก้ปัญหาดังกล่าว จนรู้สึกว่าตนเองมีปัญหาเกี่ยวกับการสื่อสารบ้างเท่านั้น ทำให้ผู้

บกพร่องทางสายตาไม่เคยประสบปัญหาในการไปชื้อยา สามารถไปชื้อยาด้วยตนเองได้ เพราะตนเองสามารถจดจำชื้อยา หรือบอกอาการที่เป็นแก่ผู้ขาย ทำให้ได้รับยาที่ถูกต้อง แต่เมื่อได้รับยามาแล้ว ด้วยระยะเวลาที่รับประทานยา อาจมีการหลงลืมบ้าง ทำให้ผู้บกพร่องทางสายตาบางคนเกิดการใช้จ่ายผิดเวลา จึงต้องมีการออกแบบสัญลักษณ์เข้ามาร่วมด้วยเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว และไม่ให้เกิดความสับสนเวลาใช้ และการศึกษาถึงพฤติกรรมการสื่อสารจะพบว่า การแก้ปัญหาของผู้บกพร่องทางสายตาจะอาศัยผู้อื่นในการบอกให้รู้ว่ายาทาที่ใช้เป็นยาอะไร เพื่อความแน่ใจในการใช้ยา ทำให้ผู้บกพร่องทางสายตาต้องคอยพึ่งพาคนอื่น แต่เมื่อออกแบบงานออกมาแล้ว นำแบบงานที่ออกแบบมาทดลอง ทำให้สามารถลดปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ผู้บกพร่องทางสายตาจึงสามารถพึ่งพาตนเองได้

ผลงานการศึกษาและผลการออกแบบงานครั้งนี้ เป็นเพียงงานต้นแบบ สามารถเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์สำหรับนำไปพัฒนาต่อ เพื่อให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น สามารถสื่อความหมายที่ชัดเจนแก่ผู้ที่มีสายตาเลือนรางให้สามารถเข้าใจง่าย ลดความสับสนในการใช้ยาได้ถูกต้องตรงตามวัตถุประสงค์

5.3 ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาเรื่อง “การออกแบบฉลากบรรจุภัณฑ์ยา เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ที่มีสายตาเลือนราง” สามารถสรุปข้อเสนอแนะ โดยรวมจากผลการศึกษา การออกแบบ และทดลองกับนักเรียนที่มีสายตาเลือนราง ได้ดังนี้

1. ควรเพิ่มเติมคำถามในแบบสอบถาม เพื่อให้ได้ผลข้อมูลที่มีความละเอียด และครอบคลุมมากกว่านี้
2. ควรมีอักษรเบรลล์ในฉลากบรรจุภัณฑ์ยาที่ออกแบบ เพื่อให้ครอบคลุมกับกลุ่มเป้าหมาย
3. ควรจัดทำสีของฉลากบรรจุภัณฑ์ยา โดยแยกตามประเภทของยา เช่น ยารับประทานควรเป็นสีที่รับรู้ว่าเป็นยารับประทาน ยาทาควรเป็นสีอื่น หรือแยกสรรพคุณของยา เช่น ยาแก้ปวดลดไข้ เป็นฉลากสีหนึ่ง ยาแก้ไอเป็นฉลากอีกสีหนึ่ง เพื่อสามารถจดจำยาได้ดียิ่งขึ้น
4. ควรออกแบบชิ้นงานให้มีความหลากหลายมากขึ้นเพื่อใช้กับบรรจุภัณฑ์ยาที่มีความแตกต่างกันออกไป

5.4 ข้อเสนอแนะในการศึกษาต่อไป

1. ควรมีการศึกษากลุ่มเป้าหมายกลุ่มอื่นที่มีสายตาเลือนราง เช่น ผู้สูงอายุ เพื่อได้รับทราบปัญหาที่แตกต่างกันออกไป
2. ควรมีการศึกษาเนื้อหาข้อมูลทางด้านจิตวิทยา และ ทฤษฎีด้านการรับรู้เพิ่มเติม หรือ ทฤษฎีอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องให้มากกว่านี้ เพื่อที่นำข้อมูลมาใช้วิเคราะห์ และเป็นแนวทางในการศึกษาต่อไป
3. ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหา การแสดงข้อมูลบนบรรจุภัณฑ์ยา และปัญหาการใช้งานข้อมูลบนบรรจุภัณฑ์ยา จากบรรจุภัณฑ์ที่มีรูปแบบที่หลากหลายมากกว่านี้
4. ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับกฎหมายของประเทศไทย และต่างประเทศ เกี่ยวกับการออกแบบฉลากบรรจุภัณฑ์ยา เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการออกแบบฉลากยาที่ตรงตามมาตรฐานของกระทรวงสาธารณสุข